

Asia Suojan kohde, televisio-ohjelma

Hakija X ry

Annettu 17.6.1991

Tiivistelmä *Televisio-ohjelman rakenteeseen liittyvä idea ei sellaisenaan ollut tekijänoikeussuojan kohde. Ohjelma saattoi kokonaisuudessaan olla tekijänoikeudellisesti suojattu, mikäli sen toteutusmuoto oli itsenäinen ja omaperäinen.*

SELOSTUS ASIASTA

X ry on 21.5.1991 päivätyllä kirjeellä pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa televisio-ohjelman rakenteen tekijänoikeussuojasta.

Lausuntopyynnön mukaan hakijayhdistys ja B Oy ovat toteuttamassa kesällä tuotantoa, jossa suunnitelmien mukaan hakijayhdistyksen tiloissa maksavan yleisön edessä näyttelijät improvisoivat esityksiä. Tapahtumat taltioidaan televisioyhtiön kalustolla ja materiaalista leikataan ohjelmasarja. Tarkoitus on, että juontaja kulkee yleisön joukossa ja "suodattaa" yleisön antamat tehtävät. Ohjelman idean on keksinyt Y, joka toimii myös juontajana.

Lausuntopyynnön mukaan anglosaksisissa maissa on tietävästi tehty ohjelmia, joissa yleisön antamien ohjeiden mukaan näyttelijät improvisoivat esityksen. Epätietoisuutta on syntynyt siitä, voiko Suomessa ohjelmatyyppin idea saada tekijänoikeudellista suojaa.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntoaan seuraavan.

Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen. Tekijänoikeus syntyy aina teoksen luojalle eli fyysiselle henkilölle, mutta tekijä voi luovuttaa taloudelliset oikeutensa toiselle, esimerkiksi juridiselle henkilölle. Teki-

jän taloudellisia oikeuksia ovat lain 2 §:n mukaan yksinomainen oikeus tietyin rajoituksin määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna.

Tekijänoikeus suojaa tekijän persoonallista luomistyötä. Tekijänoikeussuojan edellytyksenä on, että teos yltää teostasoon eli sen tulee olla itsenäinen ja omaperäinen. Mitään muita laatuvaatimuksia ei ole suojan edellytyksenä, eikä teoksen taiteellisella tasolla esimerkiksi ole merkitystä. Tekijänoikeuslaissa on esimerkkiluettelo suojattavista teostyypeistä, mutta lain mukaan suojaa voivat saada myös muulla tavoin ilmenevät teokset. Laissa ei siten rajata mitään teostyyppiä suojan ulkopuolelle. Valokuvista säädetään kuitenkin erillisessä oikeudesta valokuvaan annetussa laissa (405/61).

Tekijänoikeus suojaa teoksen ilmenemismuotoa, mutta ei teoksen aihetta, juonta, yksittäisiä tietoja tai ideaa sinänsä. Esimerkiksi teoksessa käytettyä ideaa saa siten tekijänoikeussuojan estämättä vapaasti hyödyntää. Alkuperäisen tekijän tekijänoikeuslain 2 §:n mukaiset oikeudet eivät siten estä uuden muodoltaan itsenäisen ja omaperäisen teoksen luomista, vaikka se perustuisi samanlaiseen ideaan kuin alkuperäisenkin teos ja vaikka siinä olisi käytetty samanlaista rakennetta.

Esillä olevassa tapauksessa televisio-ohjelman rakenteeseen liittyvä idea ei sellaisenaan ole tekijänoikeussuojan kohde. Sen sijaan ohjelma kokonaisuudessaan voi yltää teostasoon, jos sen toteutusmuoto on itsenäinen ja omaperäinen. Myös ohjaajalla voi olla tekijänoikeus ohjelmaan, jos hänen panoksensa ohjelmaan on luovaa ja itsenäistä. Tekijänoikeudelliselta kannalta ei ole merkitystä sillä, että ohjelma toteutetaan improvisoidusti.

Jos ohjelma on kokonaisuudessaan suojattu, vaaditaan ohjelman muuntelemaan alkuperäisen teoksen tekijän suostumus. Tekijänoikeuslain 4 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on kääntänyt teoksen tai muunnellut sitä tai saattanut sen muuhun kirjallisuus- tai taidelajiin, on tekijänoikeus teokseen muutetussa muodossa, mutta hänellä ei ole oikeutta määrätä siitä tavalla, joka loukkaa tekijänoikeutta alkuperäisteokseen.

Tekijänoikeuslain 4 §:n 2 momentissa säädetään teoksen vapaasta muuttamisesta. Jos joku teosta vapaasti muuttaen on saanut aikaan uuden ja itsenäisen teoksen, ei hänen tekijänoikeutensa riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen. Säännös ilmentää sitä yleisperiaatetta, että tekijänoikeus ei suojaa aihetta, ideaa tai tietoja sinänsä. Tekijänoikeuslain esitöissä todetaan seuraavaa (komiteanmietintö 1953:5, s. 50):

"Asian luonnosta johtuu, että kirjallinen ja taiteellinen luomistyö yleensä saa vaikutteita samalla alalla tapahtuneesta vanhemmasta tuotannosta eikä sen vuoksi ole siitä kokonaan riippumaton. Kirjallisuuden ja taiteen suuret luomukset tietenkin vaikuttavat innoittavasti

ja hedelmöittävästi. Ne yksityiskohdat, joista kirjallinen tai taiteellinen teos muodostuu, ovat melkoiselta osalta yhteisomaisuutta ja lainatavaraa ja ne uusiutuvat vain hitaasti. Aikalaiset ja jälkipolvet käyttävät hyväkseen olemassa olevia tyylipiirteitä, aatteita ja taiteellisia vaikutteita ja näillä on hedelmöittävä vaikutus heidän työhönsä. Tämä kaikki on täysin luonnollista eikä sille voida asettaa kieltoa. Milloin uusi teos täyttää itsenäisyyden ja omaperäisyyden vaatimukset, täytyy tekijän, vaikkakin hän sitä muovaillessaan on äsken mainitussa mielessä käyttänyt hyväkseen aikaisempaa teosta, saada luo- mukseensa itsenäinen tekijänoikeus."

Lain esitöissä todetaan edelleen (s. 50), että tarkkojen sääntöjen antaminen siitä, miten raja vapaan luomisen ja muuntelemisen välillä on tehtävä, on vaikeata ja että rajan vetäminen riidanalaisissa tapauksissa jää oikeuskäytännön tehtäväksi. Tällöin on vapaasti harkittava kaikki asiaan vaikuttavat seikat.

Lausuntopyynnössä tarkoitetun televisio-ohjelman mahdollinen tekijänoikeussuoja ei siten estä uuden televisio-ohjelman tekemistä samalla tavoin siten, että esiintyjät improvisoivat esityksiä sen mukaan kuin yleisön seassa kulkeva juontaja "suodattaa" yleisön antamat tehtävät, kunhan ohjelma tehdään alkuperäistä ohjelmaa vapaasti muuttaen siten, että sitä voidaan pitää uutena itsenäisenä ja omaperäisenä teoksena, jonka tekijänoikeus ei riipu tekijänoikeudesta alkuperäisteokseen.

Myös yksittäiset improvisoidut puhe-, tanssi- ja musiikkiesitykset voivat olla tekijänoikeudellisesti suojattuja, jos esitettävät ohjelmat yltyvät teostasoon. Tekijöinä ovat tällöin esiintyjät, jotka esittäessään luovat teoksen. Heillä on tekijänoikeus luomiinsa teoksiin ja lisäksi he saavat suojaa myös esittävinä taiteilijoina tekijänoikeuslain 45 §:n mukaan.

Jos kysymyksessä on yhteisteos eli sellainen teos, jonka kaksi tai useammat ovat yhdessä luoneet heidän osuuksiensa muodostamatta itsenäisiä teoksia, heillä on tekijänoikeuslain 6 §:n mukaan tekijänoikeus yhteisesti.